

BIG

is Beautiful?

Hvor stor skal skolen være?

TEKST: MICHAEL FJØRTOFT HOFFMANN FOTO: UNSPLASH

«Det var 269 flere grunnskoler i 2019 enn i 2010. Skoleåret 2019-20 ble det lagt ned 53 skoler og opprettet 22 nye, noe som ligger nært gjennomsnittet de siste ti årene» slår Udir fast i en rapport fra 2020¹. Samme rapporten slår også fast «I samme tiårsperiode har det blitt 20 300 flere grunnskoleelever, noe som betyr at skolene har blitt større. En grunnskole har i 2019-20 i gjennomsnitt 227 elever, som er 26 flere enn for 10 år siden.» Så trenden går helt entydig mot større skoler. Gjelder «Big is beautiful?» også for skolene?

Både jeg selv og mine barn har gått på både små og store skoler og jeg har undervist både på skoler med 10 elever for hele skolen fra klasse 1 til 10 og på skoler med flere hundre elever.

¹ www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/tema/farre-og-storre-skoler-i-dag-enn-for-ti-ar-siden

Både store skoler og små skoler har sine fordeler. Store skoler tilbyr lærerne ofte et større faglig miljø. De får fordype seg i faget sitt og år undervise det samme faget i flere klasser, ofte til og med på samme trinn. På slike skoler er lærerne som regel organisert trinnvis, har større mulighet til å konsentrere seg om faget sitt eller fagene sine og utvikle seg der. «Teamorganisering og lærersamarbeid bidrar til å øke kompetansen i skolen.»² bekreftes i en artikkel i Utdanningsnytt.

På skolegården ved større skoler er det ofte lettere å finne noen å «henge» med. Det er flere å velge imellom og man slipper å prate med dem man ikke er så glad i. Men er ikke skolegården også en viktig læringsarena?

² www.utdanningsnytt.no/laerertetthet-skoleutvikling/det-blir-faerre-sma-og-flere-store-skoler/168330

Den er mer enn bare et pause og rekreasjonsområde, her skjer mye sosial læring.

Styrken til småskolene ligger i tverrfagligheten som etter LK20 er i vinden. Når en lærer underviser i flere fag er det lettere å tenke og å jobbe tverrfaglig. Når du bare må samordne deg med deg selv eller kanskje en eller to kollegaer er det mye lettere å både tenke og jobbe ikke bare tverrfaglig, men også transfaglig der grensene mellom fagene oppheves. På større skoler kan det lett oppleves slik at noen bestemmer seg for et tverrfaglig prosjekt og på denne måten tar kontroll over timene til en annen faglærer uten å ta ansvar for timene der. Går det bra blir det flerfaglighet, men skal det bli ekte tverrfaglighet er det større prosjekt som må til. På mindre skoler kan tverrfaglighet lettere blir en del av undervisningshverdagen og det er lettere å prøve ting ut.

På småskoler tar det ikke lang tid før man som lærer kjenner alle elevene med navn og ansikt også de som man ikke underviser selv. Det er lettere å se elevene, i dobbel betydning, og det er enklere å fange opp oppførsel som kan utvikle seg til mobbing. Samtidig er det vanskeligere for å elevene å holde seg bare til «sine». De må i større grad trene sine sosiale ferdigheter. Læring skjer ikke bare i klassen, men også utenfor.

På mindre skoler med mindre klasser er det ofte også lettere å oppdage elever med et større behov for tilrettelegging eller spesialundervisning. Alle trenger å bli sett, men for dem er spesielt viktig at de virkelig blir sett, fanget opp og at det lagges skreddersydde opplegg for dem dvs. veldig individuelle IOP (individuelle opplæringsplaner). Min erfaring viser at det er lettere å få dette til ved små skoler.

Store skoler er ofte enklere å drifte for kommunene og fylkeskommunene. Det er lettere å få til hele stillinger både for lærere, assistenter, vaktmester og renhold. Svingninger i årskull er lettere å kompensere for. Det er enklere å ha fagrom og alt er på et sted. Alt er så mye enklere. Alt? Nei! Elevene får ofte en lengre reisevei og skoledagen kan bli mye, mye lengre. Dette bekrefter også Udir i sin rapport.

Når man snakker om små og store skoler må man som regel

skille mellom by og land og mellom offentlige og frie private skoler. På landet går skillet som regel mellom kommunale sentralskoler og mindre kommunale grendeskoler, selv om noen grendeskoler som skulle nedlegges har klart å bestå som friskoler. Hovedargumentet for skolevalget er her som regel reisevei og identitet. Grendeskolene, men også noen etablerte storskoler har ofte også en viktig rolle for nærmiljøet og identiteten både til elevene, men også for nabolaget. Skole-nedleggelse kan derfor fort lukte fakkeltog.

I byer, drabantbyer og bynære strøk er det ofte et godt utbygd kollektivsystem og avstandene er ikke så store. Så reisevei er ikke det største problemet der. En utfordring der er ofte plassen. Tomter er dyrt, derfor blir det lite uteareal og det må bygges i høyden. Dette gjelder både for boligene og for skolene.

Det at barna blir sett er her ofte en viktigere grunn for skolevalget og for at foreldrene og barna for eksempel velger en friskole. Etter mine observasjoner er det flere elever med spesialundervisning på mindre friskoler enn på større offentlige skoler fordi foreldrene og elevene tror at de blir bedre ivarettet der. Dette strider nok noe mot tanken om den norske enhets-skolen og kan være en av grunnene for den kjølige vinden som friskoler ofte møter.

Også i pandemien ble det noen forskjeller: De mindre skolene vært mindre utsatt for rødt nivå. De ble mindre nedstenging, mer fysisk undervisning og tettere oppfølging av den enkelte eleven her. De større skolene derimot hadde det enklere med å stable digitale opplegg på beina.

Store eller små skoler har vært en lang debatt. Burde man holde seg til rådet fra Østlandsposten? «Det er på tide at interessen for skoler handler om mer enn struktur og størrelse.» Temaet er i alle fall veldig komplekst og heller ikke forskningen kan komme med noen entydige råd³: Kanskje er det ikke «one size fits all»? Kanskje trenger forskjellige elever forskjellige skoler. Kanskje burde det være plass til både små og store skoler, side om side i sten for mot hverandre. Min erfaring er i alle fall «Big could be beautiful as small as well!».

³ www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/stopp-store-klasser/forskning-og-fakta/stotte-i-forskningen